

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
4790-20

meddelad i Stockholm den 3 juni 2021

KLAGANDE

Allmänna ombudet för socialförsäkringen
103 51 Stockholm

MOTPART

AA

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Göteborgs dom den 26 juni 2020 i mål nr 2093-20

SAKEN

Sjukpenninggrundande inkomst

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

1. Det här målet handlar om hur den sjukpenninggrundande inkomsten, ofta förkortad SGI, ska bestämmas när en försäkrad har fått livränta på grund av en arbetsskada. Hur beräkningen görs får avgörande betydelse för storleken på den försäkrades sjukpenning liksom på flera andra ersättningar från socialförsäkrings-systemet.

Dok.Id 245435

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00
E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se
www.hogstaforvaltningsdomstolen.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–12:00
13:00–16:00

DOM

Mål nr
4790-20

2. Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs som huvudregel utifrån den försäkrades förväntade årsinkomst, vilken i sin tur beräknas utifrån det arbete som den försäkrade har vid den aktuella tidpunkten. Det finns emellertid ett inkomsttak som innebär att den sjukpenninggrundande inkomsten aldrig kan bestämmas till mer än åtta prisbasbelopp.
3. Försäkringskassan ska ändra den sjukpenninggrundande inkomsten när den försäkrades inkomstförhållanden har ändrats. Den som minskar sin inkomst får i regel sänkt sjukpenninggrundande inkomst. Det finns dock situationer när den försäkrade får behålla sin tidigare sjukpenninggrundande inkomst, s.k. SGI-skydd. Ett sådant skydd kan inträda t.ex. vid arbetslöshet eller då arbetet avbryts för studier eller vård av barn.
4. Livränta kan beviljas om en person skadar sig i arbetet och skadan är av mer varaktigt slag. En livränta är avsedd att kompensera för den inkomstförlust som skadan innebär, exempelvis för att den försäkrade inte kan gå tillbaka i arbete eller för att han eller hon behöver byta till ett lägre betalt arbete.
5. SGI-skydd gäller inte när livränta har beviljats. Syftet med detta är att sjukpenning och livränta inte ska lämnas för samma inkomstförlust.
6. AA skadades i arbetet och ansökte efter en tid om livränta. Försäkringskassan bedömde att han på grund av skadan inte kunde gå tillbaka till sitt arbete som ventilationsmontör men att han skulle kunna klara ett lägre betalt arbete som säljare inom fackhandeln. Försäkringskassan uppskattade att inkomsten från ett sådant arbete skulle uppgå till 300 266 kr. Utifrån detta beräknades livräntans årsbelopp för 2019 till 134 520 kr. När beslutet om livränta fattades var AA fortfarande sjukskriven och fick sjukpenning.
7. Eftersom AA genom den beslutade livräntan hade fått nya inkomstförhållanden ändrade Försäkringskassan hans sjukpenninggrundande inkomst som vid den

DOM

Mål nr
4790-20

tidpunkten var fastställd till 475 000 kr. Försäkringskassan beräknade den nya sjukpenninggrundande inkomsten genom att utgå från inkomsttaket för 2019 om 372 000 kr och minska det beloppet med livräntan.

8. Allmänna ombudet för socialförsäkringen överklagade Försäkringskassans beslut till Förvaltningsrätten i Malmö och anförde följande. Försäkringskassan har vid sin beräkning utgått från inkomsttaket. Den nya sjukpenninggrundande inkomsten bör dock i stället beräknas genom att livräntans årsbelopp dras av från AAs inkomst före skadan. Alternativt bör den sjukpenninggrundande inkomsten bestämmas till den inkomst som Försäkringskassan i livränteärendet har uppskattat att han rimligen kan få efter skadan.
9. Förvaltningsrätten biföll allmänna ombudets andrahandsyrkande med följande motivering. Den sjukpenninggrundande inkomsten ska motsvara den inkomst som en försäkrad kan antas få tills vidare för sitt arbete. Ett beslut om sjukpenninggrundande inkomst baseras alltså regelmässigt på ett antagande om en framtida inkomst. När Försäkringskassan i ett ärende om livränta gör en egen uppskattning av den inkomst som en försäkrad kan få efter en arbetsskada ter det sig naturligt att utgå från denna inkomst även när den nya sjukpenninggrundande inkomsten ska fastställas.
10. Kammarrätten i Göteborg avslog allmänna ombudets överklagande dit. Som skäl angavs att i avsaknad av en särreglering för den aktuella situationen ska den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst fastställas utifrån socialförsäkringsbalkens allmänna bestämmelser, vilket innebär att den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst ska motsvara den årliga inkomst i pengar som han kan antas komma att tills vidare få för eget arbete. Enligt kammarrätten saknades det förutsättningar att fastställa en högre sjukpenninggrundande inkomst än vad förvaltningsrätten hade bestämt.

DOM

Mål nr
4790-20

YRKANDEN M.M.

11. *Allmänna ombudet för socialförsäkringen* yrkar att AAs sjukpenninggrundande inkomst ska bestämmas genom att livräntans årsbelopp dras av från den inkomst som han hade före skadan samt anför följande.
12. Problem med att beräkna den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst uppstår främst i situationen då den försäkrade är arbetslös och ännu inte har börjat få inkomster från ett sådant arbete som han eller hon ur arbetsskadesynpunkt har bedömts kunna klara. Den försäkrade saknar då reella förvärvsinkomster som kan läggas till grund för en sjukpenninggrundande inkomst.
13. Målet visar att det finns flera olika sätt att beräkna den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst i den aktuella situationen. Det finns goda skäl för den beräkningsmetod som förvaltningsrätten har valt. Den är administrativt enkel och risken för beräkningsfel minimeras, samtidigt som tillämpningen blir mer förutsebar för den enskilde. Fördelen med den metod som allmänna ombudet förespråkar är emellertid att den överensstämmer med grundtanken att den försäkrade ska bli kompenserad för det inkomstbortfall som uppkommit till följd av arbetsskadans verkningar. Metoden innebär också att olika socialförsäkringsförmåner inte motverkar varandras syften. Den beräkningsmetoden bör därför ges företräde vid tillämpningen.
14. AA har inte yttrat sig.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Frågan i målet

15. Frågan i målet är hur den sjukpenninggrundande inkomsten ska beräknas för en försäkrad som har beviljats livränta på grund av en arbetsskada och som har förvärvsförmåga även efter arbetsskadan men som saknar ett arbete.

Rättslig reglering m.m.

16. Enligt 25 kap. 2 § socialförsäkringsbalken är den sjukpenninggrundande inkomsten den årliga inkomst i pengar som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen som inkomst av anställning eller som inkomst av annat förvärvsarbete.
17. Av 26 kap. 4 § framgår att den sjukpenninggrundande inkomsten ska ändras om Försäkringskassan har fått reda på att den försäkrades inkomstförhållanden eller andra omständigheter har ändrats på ett sätt som har betydelse antingen för rätten till en förmån som redan har lämnats eller för storleken på förmånen. Ändringen ska enligt 6 § första stycket gälla från och med den dag då anledning till ändringen uppkom. I andra stycket anges att den ändrade sjukpenninggrundande inkomsten dock får läggas till grund för ersättning tidigast från och med första dagen i den ersättningsperiod som infaller i anslutning till att Försäkringskassan fått kännedom om inkomständringen. Enligt 7 § 3 ska det som föreskrivs i 6 § andra stycket inte tillämpas om ändringen föranleds av att livränta har beviljats den försäkrade eller sådan livränta som redan lämnats har ändrats.
18. Av 26 kap. 9 § första stycket framgår att den sjukpenninggrundande inkomsten är skyddad om den försäkrade avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete av något skäl som anges i 11–18 a §§ (SGI-skyddad tid). I andra stycket anges att det som föreskrivs i paragrafen dock inte gäller när 7 § 3 är tillämplig.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

19. Enligt 25 kap. 2 § socialförsäkringsbalken ska den sjukpenninggrundande inkomsten motsvara den årliga inkomst i pengar som den försäkrade kan antas komma att tills vidare få för eget arbete. Bedömningen är alltså framåtsyftande, dvs. den tar sikte på den försäkrades framtida inkomster och inte på hur stora inkomster som han eller hon har haft tidigare. Det saknas därmed utrymme för att med stöd av den bestämmelsen fastställa den sjukpenninggrundande inkomsten

DOM

Mål nr
4790-20

med utgångspunkt i det arbete och den inkomst som den försäkrade hade före en arbetsskada, när han eller hon inte kan förväntas att gå tillbaka till detta arbete efter skadan.

20. Den sjukpenninggrundande inkomsten kan under vissa förutsättningar bestämmas med stöd av bestämmelserna om SGI-skydd i 26 kap. socialförsäkringsbalken. Dessa bestämmelser innebär att en försäkrad som har arbetat, men som av något av de skäl som anges i lagstiftningen avbryter sitt arbete, får behålla sin tidigare sjukpenninggrundande inkomst. Av 26 kap. 9 § andra stycket följer dock att SGI-skydd inte gäller i de fall då livränta har beviljats.
21. Det saknas således lagstöd för att fastställa AAs sjukpenninggrundande inkomst utifrån den inkomst som han hade före arbetsskadan. Detta gäller oavsett om hela den tidigare inkomsten (som allmänna ombudet anser), eller endast den del av inkomsten som motsvarar takbeloppet (som Försäkringskassan beslutade), används som utgångspunkt för beräkningen.
22. Regleringen om sjukpenninggrundande inkomst bygger vidare på att denna ska fastställas utifrån verkliga förhållanden, dvs. baseras på de faktiska inkomster som den försäkrade kan förväntas få för ett faktiskt arbete. I detta fall har förvaltningsrätten dock, i enlighet med allmänna ombudets andrahandsyrkande, fastställt den sjukpenninggrundande inkomsten utifrån den uppskattning av den försäkrades framtida inkomst som Försäkringskassan har gjort i livränteärendet för att beräkna storleken på livräntan.
23. Eftersom AA vid den aktuella tidpunkten inte hade något arbete som han kunde gå tillbaka till fanns det inte någon faktisk inkomst att grunda beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten på. Till följd av hur regleringen är utformad förlorade han vidare som framgått rätten till SGI-skydd på grund av beslutet om livränta, trots att livräntan i detta fall endast skulle kompensera för en del av den tidigare arbetsinkomsten. Alternativet till den lösning som förvaltningsrätten har stannat för är därmed att fastställa den sjukpenninggrundande inkomsten till noll

DOM

Mål nr
4790-20

kr. En sådan tillämpning framstår som orimlig och kan knappast ha varit avsedd. Mot den bakgrunden, och då förvaltningsrättens tillämpning är förenlig med ordalydelsen i 25 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, anser Högsta förvaltningsdomstolen att den sjukpenninggrundande inkomsten i ett fall som det aktuella kan bestämmas på det sätt som förvaltningsrätten har gjort.

24. Överklagandet ska således avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Kristina Ståhl, Kristina Svahn Starrsjö, Ulrik von Essen (skiljaktig) och Helena Rosén Andersson.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Maria Rydell.

SKILJAKTIG

Justitierådet von Essen är skiljaktig beträffande motiveringen och anser att domen från och med punkt 19 borde ha följande lydelse.

19. Målet gäller hur den sjukpenninggrundande inkomsten ska beräknas när en försäkrad beviljas livränta och samtidigt bedöms ha en kvarvarande förvärvsförmåga, men inte har ett arbete att återgå till efter sjukperioden.

DOM

Mål nr
4790-20

20. Den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen är en inkomstbortfallsförsäkring. Det innebär att den ska täcka ekonomisk skada som uppkommer när den försäkrade är förhindrad att arbeta, t.ex. på grund av sjukdom. En förutsättning för att erhålla förmåner från den arbetsbaserade försäkringen är alltså att den försäkrade gör en inkomstförlust på grund av att det har uppkommit en sådan situation som försäkringen ska ge skydd vid. Utgångspunkten är därför att skyddet upphör när den försäkrade inte längre har inkomst av eget arbete.
21. I det nu aktuella fallet kan den försäkrade inte förväntas att gå tillbaka till det arbete som han hade före arbetsskadan. Därmed upphör som utgångspunkt det skydd som baserats på tidigare arbete.
22. När en ny sjukpenninggrundande inkomst ska fastställas ska denna motsvara den årliga inkomst i pengar som den försäkrade kan antas komma att tills vidare få för eget arbete (25 kap. 2 § socialförsäkringsbalken). Bestämmelsen är framåt-syftande, dvs. den tar sikte på den försäkrades framtida inkomster. Bedömningen ska baseras på verkliga förhållanden, dvs. på de faktiska inkomster som den försäkrade kan förväntas få för ett faktiskt arbete.
23. Att det är den faktiska inkomsten som ska läggas till grund för bedömningen förutsätts även i andra regler avseende sjukpenninggrundande inkomst. Således ska den försäkrades årliga inkomst komma från arbete i Sverige och kunna antas vara under minst sex månader i följd eller vara årligen återkommande (25 kap. 3 §). Vidare ska preciseras i vilken utsträckning inkomsten kommer från anställning respektive annat förvärvsarbete (25 kap. 4 §). Är förhållandena inte kända för Försäkringskassan ska myndigheten grunda beräkningen på de upplysningar som den kan få av bl.a. den försäkrades arbetsgivare eller den uppskattning av den försäkrades inkomster som gjorts vid inkomstbeskattningen (25 kap. 6 §).
24. Av det ovan sagda följer att lagstiftningen inte ger stöd för att i en situation som den nu aktuella bestämma den sjukpenninggrundande inkomsten utifrån den inkomst som Försäkringskassan – för att i livränteärendet kunna beräkna

DOM

Mål nr
4790-20

livräntans årsbelopp – har uppskattat att den försäkrade hypotetiskt sett kan komma få efter skadan.

25. I stället ska den sjukpenninggrundande inkomsten – efter att det har konstaterats att den försäkrade visserligen har en förvärvsförmåga men inte har något arbete att återgå till – bestämmas enligt regleringen i 25 kap. 2 §. När den försäkrade saknar ett arbete att återgå till ska således den sjukpenninggrundande inkomsten fastställas till noll kr.
26. För att undvika ett sådant resultat i en situation som den nu aktuella hade det krävts att den försäkrade i stället för att kvalificera sig för en ny sjukpenninggrundande inkomst hade kunnat skydda sin tidigare sjukpenninggrundande inkomst enligt reglerna om SGI-skydd i 26 kap. socialförsäkringsbalken.
27. Reglerna om SGI-skydd har tillkommit för att det i vissa situationer, som lagstiftaren bedömt som skyddsvärda, har ansetts orimligt att strikt upprätthålla principerna för en inkomstbortfallsförsäkring. Innebörden av bestämmelserna är att en försäkrad som har arbetat, men som av något av de skäl som anges i lagstiftningen avbryter sitt arbete, får behålla sin tidigare sjukpenninggrundande inkomst (26 kap. 9 § första stycket). Genom ett sådant SGI-skydd utsträcks alltså försäkringens giltighet i tiden.
28. Det har emellertid uttryckligen föreskrivits att SGI-skydd inte gäller i de fall då livränta har beviljats (26 kap. 9 § andra stycket).
29. Att en tillämpning av regelsystemet i en situation som den nu aktuella leder till att den sjukpenninggrundande inkomsten inte är skyddad utan ska bestämmas till noll kr framstår som otillfredsställande och det finns ingenting som tyder på att avsikten har varit att den försäkrade ska förlora hela sin sjukpenninggrundande inkomst i de fall då livräntan endast ska täcka en del av den tidigare arbetsinkomsten. Syftet med att införa regeln om att SGI-skydd inte gäller när livränta

DOM

Mål nr
4790-20

har lämnats var endast att se till att en försäkrad inte ska bli dubbelkompenserad genom att få både livränta och sjukpenning för ett och samma inkomstbortfall.

30. För att uppfylla det syftet hade det exempelvis kunnat föreskrivas att SGI-skydd inte gäller till den del den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten motsvaras av en beslutad livränta. Så har emellertid regleringen inte utformats. I stället är den otvetydigt formulerad och ger inte utrymme för annan tolkning än att rätten till SGI-skydd faller bort oavsett hur stor del av den tidigare arbetsinkomsten som kompenseras genom beslutet om livränta.
31. Sammanfattningsvis gäller inte SGI-skydd när livränta har beviljats och den nya sjukpenninggrundande inkomsten ska därmed fastställas utifrån den försäkrades framtida faktiska inkomst. I det nu aktuella fallet saknar den försäkrade ett arbete att återgå till och den nya sjukpenninggrundande inkomsten blir därför noll kr.
32. Allmänna ombudet är emellertid ensam klagande i målet. Det saknas därmed förutsättningar för att fastställa en lägre sjukpenninggrundande inkomst än den som förvaltningsrätten har bestämt.
33. Överklagandet ska avslås.